

Periodiek VPW Breda

Vereniging van Pastoraal Werkenden in het Bisdom van Breda

COLOFON

VPW Nederland

Palestrinastraat 1 b

3533 EH UTRECHT

Tel. 030 2933315

info@vpwinfo.nl

Contributie: NL38 INGB 0003 0372 79 t.n.v. VPW-Nederland

Website van de gezamenlijke VPW's: www.vpwinfo.nl

VPW Breda

Bestuurscommissie:

Voorzitter: Wiel Hacking

Secretaris: Frans Vermeulen

Penningmeester: Ria van Oorschot-van Overveld

Redactie Periodiek

Henk Berflo

Peter Derks

Frans Vermeulen

Redactieadres

Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal

fdvermeulen@home.nl

Periodiek verschijnt driemaal per jaar.

Losse nummers €5.

Adreswijziging

Doorgeven aan het secretariaat van de VPW Breda, p.a. Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal,
of via e-mailadres: fdvermeulen@home.nl.

ISSN 2588-8986

INHOUD	Blz
Colofon	1
Inhoudsopgave	2
Voorwoord (Frans Vermeulen)	3
Kerksluiting (Wim van Reen)	4
Sluiting van de Petrus en Pauluskerk (Harry Lommers)	9
Gedicht (Frans Vermeulen)	12
Henk v.d. Westen en zijn ervaringen met kerksluitingen (Frans Vermeulen)	13
“NOAD”, in gesprek met Jeanne Notenboom (Frans Vermeulen)	15
Het traagste tempo (Wiel Hacking)	18
Waar gaan we naar toe met onze parochie (Peter Derks)	20
Waar kerk en duin de enige bergen zijn (Frans van Geyt)	27
Zoeken naar wat niet gekend wordt (Wiel Hacking)	28
Periodikelen (Frans Vermeulen)	30

Voorwoord van de redactie

Door: Frans Vermeulen

Persoonlijke ervaringen met kerksluitingen

Eerst maar even het slechte nieuws: kerksluitingen kunnen je danig van je stuk brengen. Gevoelens van verwarring, boosheid, teleurstelling en onbegrip strijden om de voorrang. Het wij-zij-denken steekt gemakkelijk de kop op: “Waarom gaat ónze kerk dicht? Zijn wij dan altijd al minder geweest dan die anderen?”

Het is een primaire reactie die niet mag worden ontkend of genegeerd. Er moet alle ruimte voor zijn. Het is niet niks als het gebouw tegen de vlakte gaat waar je je meest gevoelige momenten hebt beleefd en gedeeld, samen met de mensen die zoveel voor je betekend(en). Of het gebouw krijgt een andere bestemming, een die niet bepaald jouw voorkeur geniet. Ik heb tranen zien biggelen! Vaak voelen de meest betrokken parochianen de pijn het hardst. Hun inzet wordt geraakt alsof het allemaal maar tijdelijk was, minder van belang.

Maar het goede nieuws mag er ook zijn: vastgeroeste gedragspatronen komen in beweging, een nieuwe parochie wordt geboren, nieuwe kansen dienen zich aan. Het rouwproces kan kort zijn. Maar dan moeten de parochianen, van wie het kerkgebouw in functie blijft, beseffen dat zij ruim baan moeten maken voor de - voor hun gevoel - ‘nieuwkomers’, de ‘anderen’. Die pijn kan soms net zo hard zijn, bijvoorbeeld als je je vertrouwde plekje in het koor moet opgeven. Maar het idee ‘ze moeten zich maar aanpassen’ is een christen onwaardig. Dan voed je dat wij-zij-denken en heb je nooit begrepen wat een parochie is, laat staan waarvoor dat evangelie er is. Als zodanig is een kerksluiting een plaatselijke testcase. Een kans om eens goed in eigen hart te kijken, zowel persoonlijk als parochieel.

Dat deze gevoelens in de diocesane afweging van wel of niet sluiten niet zouden meetellen geloof ik niet. Het wordt wel eens gezegd. Maar een bisdom kan daar niet te lang bij stil blijven staan. Daarom is het goed dat deze editie van de periodiek er wél op in gaat. En hoe! Lees maar, alles komt aan bod. Blaise Pascal zei ooit: “Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas...”¹

Ik ga niet alle inzendingen van commentaar voorzien: de artikelen spreken voor zich. Ik zeg alleen dit: ik rouw mee. Ik denk aan het oksaal waar ik als koorknaap mijn partij zong. Ook ben ik broeder Vitalis Touw dankbaar, die mij alle facetten van de koorzang bijbracht.

Ik hoor nog het kraken van de trap, als ik naar boven ging. Het is er niet meer, de kerk is weg. De tekst boven het Maria-altaar staat in mijn geheugen gegrift: “Tota pulchra es, Maria, et macula originalis non est in te.”² Nog zie ik de moeders die daar neerknielden en hun gebed baden om samen met de priester hun zuivering na de bevalling af te smeken. Herinneringen zijn het, als kostbare kralen aan een rozenkrans.

¹ Het hart heeft zijn redenen die het verstand niet kent.

² Geheel zuiver ben je, Maria, en de oorspronkelijke (zonde)smet is niet in jou.”

Kerksluiting

door: Wim van Reen

Als pastoraal werker heb ik 17 jaar in Etten-Leur mogen werken. De gemeente kende drie parochiële kerkgebouwen. Een stond “op de Leur” en de andere stonden “in Etten”. Het parochiebestuur werd voor de keuze geplaatst een kerk te sluiten. Het was evident dat er zowel in Leur als in Etten een kerk open moest blijven. Dit uitgangspunt verlegde de focus naar Etten. De Heilig Hartkerk zou sluiten. In de aanloop er naar toe en daarna keerden gelovigen de rug toe en stopten hun bijdragen. Er waren ook sporen van hoop te vinden.

Ik heb getracht om enkele zaken rond de sluiting van de kerk te beschrijven. Het ging mij hierbij vooral om de keuzes die pastores maakten om mensen uit te nodigen mee te gaan in het verhaal van God met mensen, voor de toekomst van de geloofsgemeenschap. Het belang van het bewaren van verhalen en beelden van parochianen was een belangrijk onderdeel van het pastorale proces. Uiteraard zal ik zaken niet hebben belicht of zijn vergeten. Het is mijn beperkte kijk op de weg die we zijn gegaan.

H. Hartkerk, nog in z'n volle glorie

Ik was de eerstaanspreekbare pastor van deze gemeenschap en vond het mijn taak mensen voor te bereiden op de sluiting en hen mee te nemen in een verhaal van hoop naar de toekomst. Ik deed dit niet alleen, want ik had mij inmiddels omringd met een nieuwe pastoraatsgroep. Het waren mensen die in staat waren om open te staan voor verlieservaringen, teleurstellingen en pijn van parochianen. Ze konden ook ons verhaal van hoop voor de toekomst uitdragen en waren allen verbindende persoonlijkheden.

Een kordate vrijwilligster die gastvrouw was in de Heilig Hart, meldde zich ruim voor de sluiting van de kerk bij de gastvrouwen van de Lambertus. Ze vond het werk te leuk om na de sluiting van haar eigen kerk niets meer om handen te hebben.

Samen dragen

Bij een ingrijpende verandering als kerksluiting, zouden de drie parochiekernen de pijn met en voor elkaar gaan dragen. Dat was het uitgangspunt. Werkgroepen werden bijgepraat, omdat ook op hun kerklocatie het een en ander ging veranderen na sluiting van de Heilig Hartkerk. Enige weerstand was hier te verwachten en werd soms ook uitgesproken. Velen beseften echter, dat als je je eigen kerk en gemeenschap opgeeft, er ook van anderen iets verwacht mag worden.

Er werd een sluitingsviering in de Heilig Hartkerk gehouden. Een week later waren er openingsvieringen. We mochten er vanuit gaan dat, voor zover Heilig Harters de oversteek naar een andere kerk zouden wagen, zij eerder kozen voor de kerk in Etten, dan die in Leur.

De liturgische attributen en het vaatwerk uit de gesloten kerk, werden overgebracht naar de Lambertus, waar de bestaande symbolische voorwerpen grotendeels werden vervangen door die van de Heilig Hart. Toen mensen van de Heilig Hart bij de openingsviering de andere kerk binnenliepen, stonden sommigen met

tranen in de ogen bij zoveel bekends in een andere omgeving.

De tijden veranderen.

De tijden van de zaterdag- en zondagsvieringen in de andere twee kerken, werden aangepast aan de tijden die de mensen van de gesloten kerk vertrouwd waren geweest. Hiertegen rees ook enige weerstand: "Waarom moet er bij ons iets veranderen? Onze kerk is toch niet dicht!" Als pastor heb ik regelmatig deze begrijpelijke "hakken in het zand" beluisterd en gesproken over wat het betekent om je kerk te sluiten, je vertrouwde plek en gemeenschap op te geven.

Bestuur en pastores vonden het wezenlijk, dat mensen van de Heilig Hart zoveel en zo vaak mogelijk het gevoel zouden krijgen, dat hun verlies gezien en erkend werd. De mensen van de andere kerken, lieten we weten, dat een groot offer van de een ook een klein offer van de ander mag vragen. Het verhaal van God met mensen ging verder, alleen op een ander tijdstip.

Een parochiaan van bijna 90 jaar die vlak achter de Heilig Hartkerk woonde, had zich goed geïnformeerd over de toekomst na sluiting van de kerk. Ze kwam altijd naar het donderdagse ochtendgebed van haar Heilig Hartkerk. Op woensdag was er een soortgelijke dienst in de Lambertus. Op een goeie woensdag, kwam zij met haar rollator vanaf de ene kerk naar de andere gelopen. Ze stelde zich voor aan de verraste gebedsgroep en vertelde dat hier haar toekomst zou liggen als ze samen met anderen wilde bidden. En passant zou ze op de terugweg nog even wat inkopen op de Markt kunnen doen.

Verhalen en beelden bewaren

Ik had mijn oor te luisteren gelegd bij iemand die als functionaris van bisdommen vaak betrokken was geweest bij

kerksluitingen. Ik had mij één ding goed in de oren geknoopt: het was fundamenteel om verhalen te bewaren, om beelden vast

te leggen. De werkgroep die zich ten doel had gesteld om de sluiting pastoraal te volgen en te coördineren “Van Harte Een”(een stille verwijzing naar de Heilig Hart) – de groep was trouwens samengesteld uit vrijwilligers van de drie kerken – had het op zich genomen om op verscheidene wijzen verhalen te bewaren en beelden vast te leggen.

Er werden drie gespreksbijeenkomsten voor parochianen georganiseerd, waarbij leden van pastoraatsgroepen uit de drie kernen de coördinatie op zich namen en gespreksleiders zouden zijn. Deelnemers werden uitgenodigd om langs uitgestalde foto's te lopen. Ze kozen er ieder een uit die dierbare of ingrijpende herinneringen wakker riep. Over de foto's gingen we in groepen met elkaar in gesprek. De gesprekken werden genotuleerd en door een taalvaardige vrijwilliger op verhaal gezet en in een boek verzameld. Het boekje kreeg de titel “Hartkloppingen”. Foto's en verhalen werden aan elkaar geknoopt.

In ons beleid hadden we afgesproken, dat na deze gespreksbijeenkomsten, waarin de prioriteit lag bij het ervaren verleden van de Heilig Hart, wij de focus zouden verleggen naar de toekomst van de ene parochie. In gesprekken met parochianen, die aangaven niet mee te willen doen aan

die toekomst, heb ik soms moeten laten weten, dat de parochie desondanks de weg naar voren zou verkiezen. Een enkele keer heb ik een parochiaan de hand geschud, namen wij afscheid van elkaar en scheidden onze wegen.

Een amateurvideograaf had zich bereid verklaard om gedurende een lange periode zoveel mogelijk activiteiten in de Heilig Hart bij te wonen en vast te leggen. Vergaderingen, koorrepetities, feestmiddagen, poetsbeurten, koffieochtenden etc., en de eerder genoemde gespreksbijeenkomsten werden gefilmd. De videoman nam het op zich om het vele materiaal terug te brengen tot anderhalf uur op een DVD. Onderdeel van dit filmproject waren ook interviews met parochianen, vrijwilligers, pastores en oud-pastores.

Tot slot had een parochiaan het op zich genomen om de geschiedenis van de Heilig Hart, die 55 jaar had bestaan, van de bouw tot aan de sloop te beschrijven en van foto's te voorzien. Een gedenkwaardig monument van geschiedschrijving verscheen.

Op drie manieren hadden we geprobeerd verhalen en beelden te bewaren: gespreksbijeenkomsten resulterend in “Hartkloppingen”, een DVD en een geschiedenisboek.

Een kernvrijwilliger uit de Heilig Hart had te kennen gegeven, dat men hem nooit levend of dood aan zou treffen in de Lambertus. De sluiting had kwaad bloed bij hem gezet. Begrijpelijke pijn. Het donderdagse ochtendgebed met koffie na, was inmiddels verplaatst naar de Lambertus. Ongeveer twee maanden na sluiting, zat ook hij in de gebedskring. Stilletjes aangeschoven, buurtend met oude bekenden die de overstap al eerder hadden gemaakt. Hij heeft nooit over zijn transitie gesproken.

Wat moet bewaard blijven?

Aan het einde van de eerder genoemde gespreksbijeenkomsten werd de deelnemers gevraagd wat zij zeker van de Heilig Hart zouden willen bewaren voor de toekomst van de parochie. Drie zaken staken met kop en schouders boven andere uit: allereerst moesten we het elkaar ontmoeten bij en na vieringen bewaren, want daar had de Heilig Hart om bekend gestaan. We moesten de schilderijen van de kruisweg van Theo Forrer bewaren, (bijzondere staties waarin het oorlogsverleden van een kunstschilder, die aan de Birmaspoorlijn had

gewerkt, doorschmerde) alsmede het stenen kunstwerk met bronzen sokkel dat in de kerk had gestaan en het Heilig Hart verbeeld had.

Wat gaan de koren doen?

Er waren in de Heilig Hartkerk vier koren. Met hen is uitvoerig gesproken over de sluiting en de voortgang in de toekomst. Het dameskoor dat veel zorgde voor uitvaarten, had zelf al in een vroeg stadium contact gezocht met dat van de Lambertus. In overleg met mij als pastor werd een kennismakingsgesprek tussen de besturen vastgelegd en kort daarna was er een bijeenkomst van de twee volledige koren. Er werden gezamenlijke repetities besproken en uitvaarten gezongen. Ik was verheugd te zien hoe mensen op leeftijd de souplesse hadden gevonden om het oude los te laten en het nieuwe te omarmen.

Een ander koor, ooit jongerenkoor van de parochie, belegde een ledenvergadering, waarin het koor zich bijna voltallig uitsprak voor een doorstart in de nieuwe setting. Ook hier een daadkrachtig optreden van

mensen die het vertrouwde inwisselden voor het ongewisse.

Het gemengd koor, dat al enige tijd met een tekort aan leden kampte, meende het sluiten te moeten zien als een natuurlijke wijze van afvloeien. Omwille van het geringe aantal kinderen voor kinderkoren, was al eerder een parochieel kinderkoor opgericht.

Parochiekern of locatie

Door de sluiting zou de organisatie van de parochie er anders uit gaan zien. Het pastoresteam en parochiebestuur vonden het belangrijk om zoveel mogelijk te benadrukken, dat kerkmensen voortaan één parochie zouden vormen. We wilden derhalve liever niet spreken over parochiekernen maar over locaties binnen een parochie, dus kwamen er twee locatiecommissies. De verbondenheid in de ene parochie, gedragen door de ene Heer, werd het leidend principe. Zoveel

mogelijk werd getracht om werkgroepen die voor een gelijke taak stonden op elkaar betrokken te maken. Parochieel

waren er voor werkgroepen periodieke overlegsituaties, terwijl de uitvoering van de taken veelal op locatieniveau lag.

Een mevrouw werd lid van de pastoraatsgroep op weg naar de sluiting. Zij was wat huiverig om die functie te bekleden, want haar voorgangers hadden allen aansprekende maatschappelijke functies bekleed en goeie opleidingen genoten. Zij had dit allemaal niet in haar rugzak. Wat zij wel had, was een bijzondere gave om te luisteren, om op het juiste moment koffie te zetten, om zo mensen met elkaar te verbinden en dit alles te doen met een schijnbaar aangeboren mildheid. Na enige tijd wierp zij haar schroom van zich af en voelde zich als een vis in het water.

Op de plek van de kerk is een basisschool gebouwd. Het stenen kunstwerk met bronzen sokkel dat het Heilig Hart verbeeldde, staat in de centrale ruimte van het schoolgebouw. De eerste steen van het kerkgebouw is ingebracht in een muur van de school. Ook de klok van de kerk is aan de buitenzijde van de school in een speciaal gemaakte klokkenstoel toegevoegd. De kruisweg is bewaard, maar opgeslagen. Hij is gebruikt bij het Passion-project van een koor in een oude hal van een bouwcenter.

Velen zijn afgehaakt na sluiting, maar velen hebben zich ook weten te verbinden aan de nieuwe parochie. Het verhaal van God met mensen gaat verder. En God zag dat het goed was...

Sluiting van de tweede Petrus en Pauluskerk in Breda, 3 juli 2016

Preek van Mgr. H. Lommers bij de sluiting van de Petrus en Pauluskerk

Vroeger, bij ons thuis, gingen wij op zondagmiddag fietsen. Veel gezinnen deden dat in die dagen. Veel anders was er niet te doen. De mensen hadden nog geen televisie, laat staan een auto. Zo kon het gebeuren, vijftig en zestig jaar geleden, dat ik als kleine jongen en tiener veel kerken heb zien bouwen. De eerste Petrus en Pauluskerk hier in het Boeimeer, de eerste Michaëlkerk in het Brabantpark, de Goede Herder in Doornbos, de Kruiskerk in de Hoge Vught en de Sint Jan de Doper in de IJpelaar. Zo ging dat in die dagen. Waar huizen gebouwd werden, werd ook een kerk gebouwd. De kerk wilde daar zijn, waar de mensen woonden, in de nieuwbouwwijken. De kerk ging met de mensen mee. Dat was het klassieke parochiemodel: God kwam wonen te midden van de mensen.

Maar die tijd, van het emancipatie-katholicisme, de tijd van de volkskerk, zeg maar het Rijke Roomse leven, die tijd is voorbij en komt nooit meer terug.

Petrus en Pauluskerk

Al de kerken die ik heb genoemd zijn inmiddels afgebroken. En nu staan we voor de taak om de tweede Petrus en Pauluskerk, die elf jaar lang dienst heeft gedaan, te sluiten. In 2005 heb ik bisschop Muskens geassisteerd bij de wijding van deze kerk. Deze sluiting stelt ons de vraag naar de levensduur van een nieuwe kerk. Alles hangt ervan af of de gelovigen er willen komen of niet. De vraag is dus niet: hoe houden wij onze kerk zo lang mogelijk open, maar eerder: wat is er voor nodig om mensen op zondag te laten samenkomen om hun geloof te vieren? En: wat houdt hen tegen? De vraag is gesteld. Naar het antwoord zijn wij al lang zoekende.

In de stad Breda zijn vele kerken gesloten of verdwenen. Het begon in 1967 met de sloop van de Hemelvaartkerk aan de Ginnekenstraat. In de H. Hartkerk, die er als gebouw nog staat, ben ik gedoopt en gevormd en heb ik mijn eerste communie gedaan, mijn zus en zwager heb ik er getrouwd en mijn oudste nichtje gedoopt. De Fatimakerk is de showroom geworden van een makelaarskantoor; in mijn studententijd was ik er koster. In de eerste Michaëlkerk, toen bisschopskerk, ben ik priester gewijd. De Michaëlkerk en de Driesprongkerk waren toen de parochiekerken van de parochie Breda-Oost. Beiden zijn afgebroken en nu staat er de nieuwe Michaëlkerk. Al de kerken waar ik wat “mee had”, zijn er niet meer. Maar dit gegeven heeft mij nooit geschokt of zelfs maar aan het wankelen gebracht. En de laatste tijd, ook vandaag, nu de deuren van dit heiligdom worden gesloten, groeit mijn overtuiging dat het katholicisme opnieuw veerkrachtig genoeg zal zijn om, hoe dan ook, God te laten wonen bij de mensen. Of, anders gezegd: God zal zelf bepalen hoe en waar Hij bij de mensen wil wonen. Het geloof is te menselijk, zo u wilt te goddelijk, om te kunnen verdwijnen. En dan putten wij troost en bemoediging uit de woorden van het evangelie van deze zondag³. Reikt deze evangelietekst ons wellicht een blauwdruk aan voor een nieuw missionair parochiemodel? Of biedt deze tekst krachtlijnen voor een nieuwe evangelisatie? Want in elke tijd dient er opnieuw te worden geëvangeliiseerd.

De Heer Jezus heeft twaalf apostelen aangesteld en nu neemt Hij nog eens 72 leerlingen in dienst om zijn boodschap uit te dragen. Hij stuurt hen uit op een moeilijke missie, niet zonder gevaren, en Hij geeft duidelijke instructies mee voor onderweg. Alles getuigt ervan dat een

zekere haast geboden is. De oogst is immers groot en staat rijp op de velden. Tijd voor veel praatjes of fijne maaltijden is er onderweg niet. De boodschap van Gods Rijk is van het grootste belang en dient de mensen spoedig te bereiken. De boodschap van vrede en rechtvaardigheid, van genezing, de boodschap van de liefde van God voor eenieder. Jezus stuurt de leerlingen uit, twee aan twee, zodat zij elkaar kunnen ondersteunen en bijstaan in het werk. Hij stuurt hen uit naar de steden en plaatsen waarheen Hijzelf van plan is te gaan. Eigenlijk is dat heel de bewoonde wereld, van toen en van nu. Het is onvoorstelbaar dat Jezus ook maar één stad zou overslaan. De boodschap van Jezus is bestemd voor alle mensen, van alle tijden. De leerlingen gaan bij de mensen aan huis. Want in de steden gebeurt het, in de huizen. Daar wonen de mensen, daar vinden zij geluk of ongeluk, daar is er geloof en ongeloof. Daar is de openheid voor God of sluit men zich voor Hem af.

Onze tijd, zo heet het, wordt gekenmerkt door secularisatie en individualisme. Het is de erkenning van het eigen terrein van mens en wereld. Maar secularisering betekent niet dat de godsdienst verdwijnt. De mens doet God niet weg. Het aanzien van de godsdienst verandert en er verschijnen nieuwe godsdienstige vormen. De mensen blijven naar God op zoek met vragen als: wie is Hij en waar laat Hij zich zien, wat doet Hij en wat verlangt Hij van mij? Ten diepste verlangt de mens dat God goed is, goed voor iedere mens. En dan zijn daar de tweeënzeventig leerlingen, die twee aan twee de huizen binnengaan, ook vandaag. Op huisbezoek. Zij komen met de boodschap van Jezus Christus en zij zeggen Jezus na: God is goed, ook voor u. Vrede zij met u. Het Rijk Gods is u nabij.

³ Lukas 10, 1-12.17-20.

In de steden en de huizen gebeurt het: daar verwerven of verspelen de mensen hun hemels burgerrecht. Van daaruit worden hun namen ingeschreven in de registers van de eeuwige stad, het nieuwe Jeruzalem. Of niet. Maar ook dan, bij de weigering van een stad of een huis om de boodschap te verstaan en te aanvaarden, wordt er gezegd: het Rijk Gods is nabij. Ook naar de steden buiten Israël is de Heer Jezus van plan te gaan. Niet toevallig ontwikkelde het prille christendom zich in steden als Antiochië, Korinthe en Rome, nadat het wonder van Pinksteren zich had voltrokken in de stad Jeruzalem. Op een wonderlijke manier ontspringt in de stad het nieuwe en tegelijk oude besef: zonder geloof vaart niemand wel. Intussen is het leven te druk om zich hiermee echt bezig

te houden. Maar de oogst is groot en de vraag naar God blijft. De christelijke geloofsgemeenschap moet die vraag naar voren schuiven, te midden van de cultuur van deze tijd. In de stad is het geloof de schat die verloren lijkt en wordt gemist, maar opnieuw gevonden kan worden.

De aanwezigheid van God in de stad van de mens en de voortreffelijkheid van zijn goedheid kunnen wij ontwaren daar waar mensen de naaste worden van de ander. Dat is de vrede van Christus. Niet de vrede die ontstaat na oorlog en overwinning, maar een diepe vrede die voortkomt uit de verzoening van de mensen met elkaar en met God.

Onder u, hier aanwezig, zijn er die vandaag voor de tweede maal de sluiting van een Petrus en Pauluskerk op deze plaats meemaken. Tegen hen en tegen de gelovigen die de goede gewoonte hebben om op zondag de Heer te bezoeken in zijn huis wil ik zeggen: ga daar mee door en neem elkaar mee. Want bij een vitaal katholicisme behoort de zondagse samenkomst en de viering van het geloof. Amen.

Op de kerk in de Oranjeboomstraat
te Breda, de kerk van mijn jeugd,
de kerk die in 1995 gesloopt werd.

*Er stond een kerk, een 'huis-van-God'
in de straat waarin ik woonde
en waar Hij vast en zeker troonde:
behoeder van mijn breekbaar lot.*

*Maar breekbaar bleek Hij zelf nog meer:
Hij, die mij 't paradijs beloofde,
waarin 'k als kind heilig geloofde,
in 'God' en 'Onze Lieve Heer'.*

*O tijd, die zelden wonden heelt,
ze eerder spaart om uit te delen
aan 't kind dat onbevangen speelt,*

*ik bid je: raak niet nóg meer kwijt,
geef antwoord op de vraag van velen:
"Waar was ooit jouw oneindigheid?"*

Breda, herfst 2000
Frans Vermeulen

Henk van der Westen en zijn ervaringen met kerksluitingen

door: Frans Vermeulen

Aan Henk van der Westen, inwoner van Roosendaal en op meerdere plaatsen kerkelijk actief, vroeg ik in een mail naar zijn ervaringen met kerksluitingen. Zijn antwoord liet hij eveneens per digitaal bericht weten.

Henk werd gedoopt in de St. Josephkerk. Hij deed daar zijn eerste communie en ontving er het sacrament van het vormsel. Maar: “moest ik zondags weg om te sporten of iets dergelijks, dan ging ik naar de Antoniuskerk in de Brugstraat, omdat daar een vroege mis was, die over het algemeen niet lang duurde.”

Henk heeft meerdere kerksluitingen in Roosendaal meegemaakt: De H. Hartkerk, de Fatimakerk, de kapel van Bovendonk in Hoeven, de Goede Herderkerk, kapel Mariadal, Franciscuskerk en Franciscus-kapel.

Ook heeft hij iets bijzonders ervaren toen de geloofsgemeenschap Bovendonk op aanwijzing van bisschop Muskens moest sluiten. Gedurende ongeveer 25 jaar kwamen daar gelovigen uit de regio rond Hoeven bijeen die inderdaad een gemeenschap vormden, anders dan een parochie. Henk was daar lector en koster. Lector is hij ook in andere kerken geweest. In Bovendonk ging wijlen vicaris-generaal Leo Aerden om de twee weken voor, terwijl daar in Hoeven ook nog een parochie was.....!.

Bij Henk realiseerde ik me pas goed hoezeer gelovigen bij kerksluitingen niet naar andere kerken gaan, maar hoezeer andere kerken naar gelovigen gaan. Het belangrijkste bij kerksluitingen is immers niet het kerkgebouw, maar de gelovige zelf die moet besluiten wat hij met de steeds gewijzigde situaties aan moet. Voor Henk is het duidelijk: hij blijft actief, ook al was “het verlies van de liturgieviering op Bovendonk wennen.”

De Fatimakerk.

Henk was destijds – zoals hij het noemt – ‘ingetrokken’ door pastoor Piet Pouleijn.

Hij was betrokken bij de ‘jongerenmissen’ en was af en toe lector of collectant. “Met mijn vrienden (groot in getal) bezochten wij meestal de H. Mis van 11.30 uur. Wij bezetten dan één of twee volledige rijen. Bij die kerksluiting zie je dan alles nog eens voorbij komen. Mooie tijd overigens.”

Na Bovendonk zochten Henk en zijn vrouw Annelie “naar een gelijk iets” en kwamen bij de zusters van Mariadal uit. Na een periode van tien jaar kwam ook daar een einde aan. Hij zegt: “Natuurlijk is een kerksluiting pijnlijk. Maar het is niet anders. Het gaat om het geloof en voeden en delen daarvan. Zolang er nog plaatsen zijn waar dat mogelijk is is het voor mij goed. Vanaf mijn jeugd bezoek ik al diverse kerken en voel me overal thuis en welkom. Op veel plaatsen heb ik mij ingezet met hand- en spandiensten. Bij de sluiting van de Franciscuskerk was ik voorzitter van de werkgroep ‘Hand in hand voor de binnenkant’. Dat hield in dat wij met diverse acties geld inzamelden voor de inrichting van de nieuwe kapel.”

Bij zijn relaas doet zich iets merkwaardigs voor dat in veel verhalen niet wordt gezegd: je kunt namelijk wennen aan het voortdurend kerkelijk verkassen, wanneer dat namelijk maar voldoende vaak gebeurt. Het wordt dan ‘gewoon’. In zijn jeugd bezocht hij ook de H. Hartkerk. Later

deed hij vrienden op in de Fatimawijk en daar waren er ook bij uit de Westrand. Daar stond de Kruiskerk, dus ook daarheen pendelde Henk regelmatig, toen dat nog een parochiekerk was. De Franciscuskerk kwam in beeld toen Henk en Annelie gingen trouwen en zij in contact kwamen met de bouwpastoor, Toon Hommel. Op zijn verzoek bezochten zij regelmatig de groep in Bovendonk en dat wende bijzonder gauw. Het was een hechte gemeenschap. Er begon zich daar zelfs een communiteit te vormen, waarbij enkele leden op Bovendonk gingen wonen. Er waren daar elk jaar vier kwartaaldagen op de zondagmiddag, met steeds een

wisselend thema. Vieren en leren werden op Bovendonk dus gekoppeld. Toen de bisschop daar een stokje voor stak en vond dat iedereen zijn eigen parochie moest ondersteunen viel de groep uiteen. Er werd nog een poging gedaan om de groep te behouden bij de broeders in Oudenbosch, maar dit mislukte. Daarna volgden de bezoeken aan de zusters van Mariadal en gingen Henk en Annelie ook regelmatig naar de inmiddels herstelde Franciscuskapel. Toen deze kapel werd onttrokken aan de eredienst zijn ze gaan “wennen” in de St. Josephkerk, voor beiden niet onbekend.

In al die jaren heeft Henk diverse cursussen, workshops en lezingen gevolgd, wat resulteerde in drie jaar pastorale school. Hij werd lid van ‘De Diaconale Stad Roosendaal’, die zich in 2017 transformeerde in ‘Sant’Egidio’.

Henk besluit: “Het belangrijkste wat wij zochten was de bevestiging van ons geloof en de beleving daarvan. Nu, met de nieuwe ontwikkelingen, zijn wij voorbereid op weer volgende kerksluitingen. Het belangrijkste is dat er een ruimte blijft bestaan waar wij kunnen bidden, vieren en ontmoeten. Waar dat zal zijn zullen we nog even moeten afwachten.”

“NOAD”: in gesprek met Jeanne Notenboom

door: Frans Vermeulen

Als ik aan Jeanne Notenboom denk, geboren en getogen Roosendaalse, dan denk ik automatisch aan NOAD. Dat was weliswaar ooit een Bredase voetbalclub, maar de afkorting ervan tekent de persoon van Jeanne voluit: Nooit Ophouden, Altijd Doorgaan. Menige vrijwilliger in een parochie haakt af als zijn of haar parochie wordt samengevoegd bij een andere en al helemaal als het kerkgebouw wordt verkocht, een andere bestemming krijgt of zelfs wordt afgebroken. Zo niet Jeanne: ze heeft met haar ruim tachtig levensjaren al veel veranderd zien worden in het Roosendaalse rooms-katholieke milieu, dat vroeger vrijwel volledig rooms was, maar nu niet meer. De tijd van deken van Mierlo, belangrijker nog dan de burgemeester, is definitief verleden tijd. Maar Jeanne heeft haar liefde voor kerk en samenleving nooit verloren. De wijze waarop zij tot deze standvastige levenshouding kwam is onderwerp van mijn interview met haar op dinsdag 1 mei jl. Ik ontmoette haar in haar woning aan de Bovendonk in Roosendaal: het is in al die jaren haar tweede woning. Ze vertelt veel over vroeger en haar geheugen is prima.

Jeanne: “Ons gezin – vader, moeder en vijf kinderen – woonde lange tijd in de Damstraat. We hoorden dus bij de Sint Jan en de parochie hoorde bij ons. Vader was bij de Katholieke Actie. Mijn ouders deden er alles aan om ons een goede opvoeding te geven. Je hoort wel eens zeggen dat kinderen gedwongen werden om naar de kerk te gaan, maar dat was in ons gezin niet zo. Wel kon je aan de gezichten van onze ouders zien dat ze het niet goed vonden als je niet ging, maar ze lieten ons vrij. Mijn oudste broer werd econoom en mijn tweede broer trad in bij de Benedictijnen te Oosterhout. De derde was ik, geboren in 1933. Ik was het oudste meisje, nou dan weet je het wel: aanpakken! Van jongs af aan heb ik geleerd mij in te zetten voor mijn ouders en ons gezin en ook voor de kerk. Er was volop werk, zoveel dat ik aanvankelijk de mulo niet kon afmaken. Later heb ik die studie wél afgemaakt dankzij de avondmulo en daarna haalde ik diverse akten: handwerken, handenarbeid en kunstgeschiedenis. Het was voor mij een uitgelezen kans om als lerares in het onderwijs aan de slag te gaan. Op een zeker moment was ik aan zeven scholen

verbonden om een volledig lesrooster te hebben. Toen was ik wel blij dat ik van jongs af aan geleerd had om niet bij de pakken neer te zitten.”

Dus met twee benen in de samenleving, maar wat voor werk deed je zoal in de parochie?

Jeanne: “Ik was in mijn jeugd natuurlijk lid van de missiecongregatie. Als zelatrice kwam ik veel onder de mensen. Naast de Sint Jan was er bij ons in de buurt nog een andere kerk, de Paterskerk aan de Kade. Die werd geleid door de redemptoristen. Ze hadden in die tijd al gespreksgroepen bij hen op de pastorie. Nadat onze moeder op 65-jarige leeftijd was overleden zijn we al gauw daarna verhuisd naar de Bovendonk, waar mijn zus Lies en ik beter voor onze vader konden zorgen. We hoorden toen korte tijd tot de parochie van de Moeder Gods. Maar al gauw, in 1981, werden wij parochianen van De Goede Herder. Kun je nagaan: een nieuwe kerk, dat kon toen nog. Voor onze vader hebben wij tot zijn dood, in juni 1981, kunnen zorgen. Zijn uitvaart was één van de eersten in de nieuwe parochie van De Goede Herder. Dat werd mijn tweede plek

waar ik parochiewerk deed. Ik werd gevraagd om lid te worden van de parochievergadering. Maar al gauw werd ik ook nog lectrice en later ging ik dat werk coördineren. Daarnaast zat ik in het werk voor de Vastenactie en de werkgroep Kerk en Samenleving. Ik heb alle ins en outs van de parochie voorbij zien komen. Gelukkig heb ik nu alles mooi kunnen overdragen. Dat stemt me dankbaar.”

Bij het afstoten van de Fatimakerk en de kerk van het Heilig Hart werd de Sint Josephkerk het enige gebouw voor een nieuwe parochie, de ‘Emmaus’ geheten. De kerk van Nispen en de Roosendaalse parochies ‘De Goede Herder’, de ‘Franciscus’ en de ‘Moeder Gods’ werden samengevoegd tot ‘De Ark’. De Sint Jan op de markt werd verkocht, zodat er nog maar drie parochies in Roosendaal en Nispen overbleven. Het was een hectische tijd en het ging snel. Ook de ‘Franciscus’ werd twee jaar geleden aan de eredienst onttrokken. De kerk aan de Kade is nog enige tijd ontsnapt aan fusies, tot ook daar de laatste redemptorist de pastorie verliet. Hoe was dat voor jou?

Jeanne: “Ik ben als vrijwilliger natuurlijk vooral geworteld in De Goede Herder, van 1981 tot de laatste dag in 2016, vijfendertig jaar! De sluiting van de kerk was een droevig moment, maar van de andere kant ben ik ook dankbaar voor die mooie tijd. Ik doe het nu rustiger aan, maar ik blijf nieuwsgierig naar wat er komen gaat, want binnen niet al te lange tijd moeten er nog twee kerken in Roosendaal dicht. Er blijft er nog maar één open.”

Je bent ook nog lange tijd verbonden geweest aan de werkgroep Conciliair Proces, waarvan onder meer Sjaak Klaver, grootvader van Jesse, een trouw lid was. Hoe raakte je daar in verzeild?

Jeanne: “De werkgroep werd geleid door de Mill-Hiller Jan van den Elzen en we kwamen ook samen in het toenmalige Mill-Hillgebouw. Ook voor deze werkgroep werd ik gevraagd en ik zei ‘ja’, maar ik heb wel als voorwaarde gesteld dat ik niet aan protesten en stakingsacties zou meedoen, want daar houd ik niet van, dat ligt niet in mijn aard. Ook was ik samen met Jan van den Elzen betrokken bij het werk van de KCW⁴. We reden vaak naar Breda, dat herinner ik me nog goed. We hebben destijds nog meegedacht aan een fusie met Oost-Brabant. Maar wat de werkgroep Conciliair Proces betreft: omdat ik Jan goed kende werd ik als vanzelf ook bij die werkgroep betrokken, zo ongeveer vanaf 1992.”

⁴ KCW = Stichting Katholiek Centrum Welzijnsbehartiging West-Brabant. In 2005 werd de KCW ondergebracht in de Stichting MARA te Rotterdam en Den Haag. Ook twee andere stichtingen deelden het lot van de KCW: de KASO = Katholieke stichting voor SamenlevingsOpbouw Den Haag en de KWS = Katholieke WelzijnsStichting Zuid-Holland. Deze katholieke stichtingen werden opgericht voor het faciliteren van het maatschappelijk activeringswerk door katholieke vrijwilligers.

Je hebt verbluffend veel werk verzet voor de kerk! Intussen zijn al die veranderingen nog lang niet voorbij: sinds drie jaar zijn de drie nieuwe parochies al weer samengevoegd tot één parochie. Er moeten nog twee kerkgebouwen dicht en er zijn maar liefst vijf mogelijkheden om dat voor elkaar te krijgen: óf de kerk aan de Kade blijft als enige open, óf de Moeder Gods, óf de St. Josepherk, óf de Sint Jan wordt teruggekocht, óf alle kerken worden afgestoten en één nieuwe gebouwd. Ga er maar aanstaan! De Sint-Norbertusparochie staat voor een immens karwei. Wat een veranderingen in amper 50 jaar!

Jeanne, je bent nooit getrouwd, je hebt geen kinderen, ik zie je vaak samen met je zus Lies bij de soepmaaltijden in de Kruiskerk: je bent een voorbeeld van trouw en inzet. Maar word je nou nooit eens moe van al gedoe?

Jeanne: “Ik ben en blijf verbonden met de parochie, ook al is het wel eens moeilijk met al die veranderingen. Als je geboren en getogen bent in Roosendaal en weet hebt van alles wat hier is gebeurd, dan is dat je leven. Hier woon ik en hier leef ik. Ik blijf mijn best doen voor de parochie. Dat heb ik van huis uit meegekregen.”

Jeanne, je gaat gewoon door en je blijft er gezond bij. Dank je wel voor dit openhartige gesprek!

Het traagste tempo

door: Wiel Hacking

In het Parochienieuws van de Pater Damiaanparochie publiceert ik met enige regelmaat interviews in de serie 'Graven naar geloof'. Daarin probeer ik op het spoor te komen van wat mensen drijft in hun bezigheden. Niet alleen vrijwilligers uit het parochiewerk komen aan het woord. Er zijn ook anderen die een 'heilig vuur' laten zien.

'Een welp speelt samen met anderen in de rimboe, hij is eerlijk, vriendelijk, houdt vol en zorgt goed voor de natuur.' Het is deze welpenwet, die aan het begin en aan het einde van iedere bijeenkomst op zaterdagmiddag wordt opgezegd. Dat gebeurt bij toerbeurt, nadat de vlag bij aanvang is gehesen of nadat hij aan het slot wordt gestreken. Naomi Priem, welpenleiding bij de Schout bij Nacht Doormangroep in Heinkenszand, verduidelijkt: 'Deze wet is de basis van hoe we de welpen leren omgaan met elkaar. De bijeenkomsten moeten in de eerste plaats gewoon leuk zijn voor de kinderen. Maar in allerlei spelvormen willen we stimuleren dat ze tot het inzicht komen: als je samenwerkt, dan kom je verder. Bijvoorbeeld als je voor een sloot staat en je hebt een paar losse pionierpalen. In je eentje zul je niet zo gemakkelijk een brug bouwen van zulke palen, maar samen lukt het wel.'

Creativiteit

De scoutinggroep in Heinkenszand telt ongeveer 150 leden en rond de 50 kaderleden. Naar leeftijd zijn de leden ingedeeld in bevers (5-7 jaar), welpen en kabouters (jongens en meisjes van 7-11 jaar), verkenners en padvindsters (11-14 jaar), young explorers (14-16 jaar), explorers (16-19 jaar) en de leden van de stam (ouder dan 19). Naomi heeft verschillende modules gevolgd bij de *scouting academy*, waardoor ze nu de bevoegdheid als leidinggevende bij de welpen heeft. 'Het is goed om mijn eigen vaardigheden te ontwikkelen als het gaat over spelvormen, veiligheid, de kampbevoegdheid en het omgaan met verschillende soorten gedrag. Want ook bij de scoutinggroep heb je soms te maken met kinderen die ADHD of bepaalde vormen van autisme hebben. Binnen de groep leren we elkaar met respect te benaderen, ook als iemand zich anders gedraagt of een andere opvatting heeft.'

Het enthousiasme van Naomi zie ik groeien als ik vraag, wat ze nu het leukste vindt in heel de scouting. 'Ik kan er veel van mijn creativiteit in kwijt. Iedere keer is

het een uitdaging om de kinderen iets leuks te bieden. En het mooiste is dan, als je de kinderen helemaal ziet opgaan in het spel. Je ziet ze glunderen. Geweldig! En daarbij: ze doen dingen die thuis (meestal) niet mogen, zoals fikkie stoken of hout hakken met een bijl. En het is niet erg als je kleren daarbij nog een beetje vies worden ook.'

Aanpassen

Samenwerken, ook als niet ieder dezelfde capaciteiten heeft, dat is waar het om draait bij de scouting. En daarbij rekening houden met wat een ander wel of juist niet kan. Zie ik het goed, dat je dus bij alles rekening houdt met het tempo van de traagste in de groep? 'Ja, dat klopt,' zegt Naomi. 'Als we een wandeling maken door het bos, dan loopt altijd iemand van de leiding voorop en achteraan. Maar de jongste leden van de groep lopen in de voorhoede. Zij zijn het langzaamst en bepalen daarom het tempo. Zelf heb ik ooit een *hike* van 20 kilometer gelopen met een groep, waar ook een gehandicapt meisje in meeliep. Heel simpel: dan pas je je tempo aan. En daarnaast houden we als

leidinggevend en ook elkaar op koers. Want iedere zaterdag aan het einde van de middag evalueren we de activiteiten. Met iets te drinken erbij, natuurlijk.'

In de huidige samenleving is het – in mijn waarneming – voor nogal wat mensen niet eenvoudig om het tempo van allerlei maatschappelijke en technische ontwikkelingen bij te houden. Daardoor komen ze, veelal buiten hun schuld, op achterstand te staan. Dat is radicaal in tegenspraak met het beoefenen van de barmhartigheid, die in mijn opinie hoog in het christelijk vaandel dient te staan. Het is zeker niet de insteek van de scouting om expliciet een christelijke uitstraling na te streven. Maar de normen en waarden die in het praktiseren van de welpenwet tot

uitdrukking komen, zijn impliciet wel een uiting van wat christenen voor ogen staat.

Voor het leven

Naomi bevestigt dit inzicht wanneer ze benadrukt: 'Iedereen mag meedoen bij de scouting. Niemand wordt uitgesloten. We kijken naar ieders kwaliteiten. Je hebt bij de leidinggevenden de doeners, de mensen die hun creativiteit inzetten, anderen die juist de contacten met de ouders goed kunnen onderhouden, en weer anderen die de financiën doen. Je respecteert elkaar om wie je bent, als mens dus. Er zijn leiders in onze groep, die met het christelijk geloof helemaal niets hebben. Maar als er een kerkelijke uitvaart is voor een veel te jong gestorven leidinggevende, dan zit de complete leiding met scoutingblouse in de kerk.'

Bij de scouting krijg je volgens Naomi 'iets mee voor het leven. Je leert niet alleen dat samenwerking meer oplevert dan ieder-voor-zich. Maar je leert ook, dat je de ander kunt respecteren om wie hij of zij is. En als die ander toevallig iets langzamer is, dan pas je gewoon je tempo aan. Geduld hebben met elkaar levert op termijn meer op dan geforceerde haast.'

Waar gaan we naar toe met onze parochie

Interview van Nico Peters en Jan Rops door Peter Derks

De Parochie van de Heilige Familie

Op 1 januari 2016 werden de Petrus en Pauluskerk in Boeimeer Breda, de Sacramentskerk in Zandberg, Laurentiuskerk Ginneken, Mariakerk in Ijpelaar, Maria Hemelvaartkerk van Bavel, de Laurentiuskerk van Ulvenhout, St.Jacobskapel Galder en de Hubertuskapel van Strijbeek bij elkaar gebracht onder de ene nieuwe parochie van de Heilige Familie. De nieuwe parochie kreeg een nieuw parochiebestuur onder leiding van pastoor Lars Peetam. In het voorjaar van 2016 werd er ook een nieuw pastoraal team gevormd.

Kort daarna werd er afscheid genomen van de Petrus en Pauluskerk en van de Sacramentskerk. In januari 2018 verhuisde het centrale secretariaat van de Petrus en Pauluskerk naar het Ginneken.

Kortom, er veranderde in een paar jaar tijd heel veel in het parochieleven in Breda, Bavel, Ulvenhout, Galder en Strijbeek.

Veel veranderingen

Als pastoraal werker begon ik op 1 april 2016 aan de uitdaging om samen met mijn nieuwe collega's te zoeken naar kansen voor de nieuwe parochie van de Heilige Familie.

Ik ben begonnen te zoeken naar mogelijkheden om mensen meer te verbinden met elkaar – en met God. Want we hebben elkaar – als geroepenen - nodig.

Ik zie inmiddels dat koren elkaar steeds meer ondersteunen. En sinds de dag van de oprichting van de parochie hebben we

één parochieblad dat de steeds verdergaande samenwerking uitstraalt. We hebben als nieuwe parochie ook een nieuwe website voor het laatste nieuws.

Mensen willen elkaar wel leren kennen. En de nog nieuwe pastores leert men uiteindelijk ook wel weer kennen.

Maar gaandeweg kreeg ik de voorbije twee jaren ook vragen. Ik merkte dat sommige besluiten uit het recente verleden op papier konden kloppen, maar dat in de hoofden en harten van parochianen meer tijd nodig is om

veranderingen in de organisatie te verwerken. En dat allemaal in een tijd waarin de krimp doorzet: een steeds kleinere groep parochianen die het pastoraat draagt en die ook steeds ouder wordt. De druk op de schouders van vrijwilligers (en van pastores) neemt toe. Voor mijzelf werd het een vraag: waar komt deze parochie vandaan, wat is haar geschiedenis? Waar ligt er nog onverwerkte pijn? En: waar droomt ze van? Wat geeft houvast? Hoe zien parochianen de toekomst van hun nieuwe parochie?

Ik luisterde naar vele vrijwilligers in Bavel. Ik hoorde verhalen uit het Ginneken. Uiteindelijk vond ik Nico Peters en Jan Rops uit Ulvenhout bereid om zich door mij te laten interviewen. Zij willen voor onze periodiek wel vertellen wat er in hen leeft.

Nico was van 1996 tot 2006 secretaris van het parochiebestuur in Ulvenhout, was tevens enige jaren lid van de liturgiecommissie en verzorgt sinds 2003 de leden- en bijdragenadministratie.

Jan komt uit een zeer kerkbetrokken gezin. Hij zit als jonge vader in de werkgroep gezinsvieringen en Eerste Communievoorbereiding. Zijn vrouw is acht jaar secretaris geweest van het parochiebestuur van de voormalige Parochie Ulvenhout.

Leren omgaan met schurende visies

Het was de week na de week waarin kardinaal Eijk net volop in het nieuws was geweest. Willen mensen vooral helderheid in de leer, of zoeken ze een herder die hen – wat er ook gebeurt- nabij blijft?

Nico Peters zat ooit in de collegebanken bij professor Stalpers. Hij heeft een bepaalde wijsheid van deze hooggeleerde nog altijd onthouden: als je een conflict aangaat, betekent dat je iets van de ander wilt (anders hoef je het conflict niet aan te

gaan, maar kun je de ander negeren); je moet het conflict dus altijd zo aangaan, dat je later weer in harmonie verder kunt.

Je moet ook in een parochie niet bang zijn om zo af en toe eens tegenover elkaar te komen staan. Daaruit kan iets nieuws groeien. Er is nog hoop! Ook in onze parochie is er - met wat schurende visies - hoop. Maar dat vraagt wel dat je netjes blijft in het gesprek met elkaar. Want als je elkaar onheus bejegt, leidt dat uiteindelijk tot een verwijdering. We zijn er op uit om elkaar opnieuw te vinden.

Nico gaf aan dat mensen bij nieuwe ideeën gemakkelijk zeggen dat het niets kan worden.

Maar het zou beter zijn als regelmatig de vraag gesteld zou worden: 'waarom eigenlijk niet?' Durven we experimenten aan te gaan? Zonder dus vooraf te weten waar we precies uit komen?

De functie van kerk in 2018

Ik vroeg aan Jan en Nico: wat zien jullie eigenlijk als belangrijkste functie van de kerk anno 2018?

Jan zei: kerk is om mensen te helpen bij zingevingsvragen. De eerste vraag in de catechismus is lange tijd geweest: waartoe zijn wij op aarde. Dat is een belangrijke vraag. De kerk houdt mensen een antwoord voor; de kerk kan mensen helpen hun eigen antwoorden te zoeken.

Nico: ik vind het belangrijk dat er een plek is waar mensen inspiratie op kunnen doen. Een plek waar mensen elkaar kunnen inspireren. Maar jammer genoeg functioneert de kerk op dat terrein steeds minder. Het gaat te veel om de sacramenten als doel op zichzelf. En niet om sacramenten die mensen helpen. Rondom fusieprocessen wordt veel gesproken over: in welke kerk gaan we op vaste tijden de eucharistie vieren. Het gaat dus meer om de eucharistie dan om de (aloude) gemeenschappen, vindt Nico. In onze parochie stellen wij te weinig de

vraag: *hoe* kunnen wij elkaar inspireren. Terwijl we zien dat veel mensen de vieringen niet meer goed kunnen 'volgen'. Het zou ook meer om ontmoeting moeten gaan. De momenten rondom vieringen zijn voor veel mensen heel belangrijk: daar ontstaat gemeenschap, ook los van de soort viering.

Wij weten dat veel mensen de manier waarop uitvaarten in onze parochies vorm krijgen waarderen. Mensen doen er troost op. Als je dat om je heen meemaakt, dan weet je: als de kerk zo goed in gaat op het gevoel van mensen heeft ze echt wel betekenis.

Ooit was de kerk een morele wegwijzer. Ze hielp mensen echt op belangrijke kruispunten. Maar die functie heeft ze vrijwel verloren. Denk aan het huwelijk: de kerk ging samen onderweg met jonge paren richting hun huwelijksdag. Maar nu krijg je soms de indruk dat de kerk meer energie steekt in regelgeving rondom het huwelijk (en nietigverklaringen) dan in de begeleiding van jonge mensen.

Als de kerk ingaat op problematieken die er spelen in ons land, in onze wijken, kan ze wel degelijk nog steeds op moreel gebied van betekenis zijn. Er zouden bijvoorbeeld bijeenkomsten kunnen zijn rondom vluchtelingen op een moment dat dit ergens meer speelt. Als parochie kun je ingaan op wat mensen bezig houdt vanuit de actualiteit.

Het gaat ook om inspirerend leiderschap. Aan wie kun je je optrekken? Met wie kun je gelijkwaardig in gesprek? Er is behoefte aan pastores - en vrijwilligers - die naast mensen gaan staan, vanuit dienstbaarheid. Pastores kunnen verbindingsofficieren zijn. De parochie kan een plek zijn die mensen verbindt.

Kerk in een dorp of wijk

Ik stel de vraag: in hoeverre vinden jullie het belangrijk dat er in een dorp of wijk iets van zichtbare kerk blijft? De afstanden

naar een centrale plek ietsje verderop zijn toch niet groot?

Nico en Jan geloven in een wisselwerking van kerk met de plaatselijke samenleving. Kerk mag geen eiland worden. In samenwerking met verenigingsleven kunnen er initiatieven worden genomen. Een Passion die wordt opgezet samen met de plaatselijke harmonie bijvoorbeeld. Een Kerstlab waarbij de plaatselijke middenstand sponsort en ook een basisschool betrokken kan raken. Een viering bij een dodenherdenking waarbij mensen uit alle geledingen zich betrokken voelen. Een eenvoudige kerstviering waarin mensen de boodschap verstaan. Enz., enz.. Het zijn laagdrempelige activiteiten waarbij mensen elkaar inspireren en ook in aanraking kunnen komen met Bijbel en Traditie. Het is de kerk als beweging die mensen in haar beweging mee neemt.

Mensen kiezen dan ook voor een bepaalde gemeenschap waar die ruimte is voor een eigen manier van staan in het leven, staan in het geloof. Ze voelen zich thuis: op de eerste plaats bij de mensen die ze begrijpen, door wie ze zich gezien weten.

Hebben we een kerkgebouw nodig

Hebben we een kerkgebouw nodig, vraag ik Jan en Nico.

Nee, dat hebben we niet per se nodig, vinden beide heren. Maar wel een ruimte om samen te komen. Een kerkgebouw dat haar deuren niet open zet, straalt afgeslotenheid uit.

Kerk wordt zichtbaar door wat mensen uitstralen.

Maar het aantal mensen dat regelmatig in een kerk komt, neemt wel af, leg ik hen voor...

Jan: ik zou het ideaal vinden als er een (enigszins) afgeschermd vieringenplek zou zijn met daar omheen ruimte voor andere dingen. Zoals bijvoorbeeld exposities. Dan loopt het één heel gemakkelijk

over in het ander. Je krijgt wisselwerking en verbinding.

Het zou ook mooi zijn als er meer kan worden achtergelaten in de kerk: een school die er is geweest en tekeningen of teksten heeft gemaakt over wat hen geraakt heeft... die moeten nog lange tijd te zien zijn. Zo laat een kerk zien wat mensen inspireert en brengt ze ook weer nieuwe mensen in beweging. Je straalt uit: 'Wij doen het hier met z'n allen!'

Vrijwilligers die bepalend zijn

Ik vraag aan Jan en Nico hoe belangrijk vrijwilligers zijn.

Maar de vraag in deze context stellen is hem natuurlijk beantwoorden: vrijwilligers zijn de schakel naar anderen in een dorp of wijk. Ze komen ook gemakkelijk op nieuwe ideeën, tot nieuwe initiatieven. En als een activiteit dan een succes is, kunnen vrijwilligers van een andere locatie die overnemen. Maar waarom zou niet elke locatie haar eigen speerpunten mogen houden? Laat er in die ene grote parochie ook ruimte blijven voor pluriformiteit. Durf ook decentraal en kleinschalig te werken, zeggen Jan en Nico samen.

Vrijwilligers willen serieus genomen worden

Jan en Nico geven aan: de fusie van de voormalige parochies naar de ene parochie van de Heilige Familie is 'juridisch gezien' goed begeleid. Maar vrijwilligers zijn er te laat en te weinig bij betrokken. Het fusieproces - het transparante deel daarvan - is veel te laat op gang gekomen. Nico vertelt: toen het 1 januari 2016 was en de fusie dus een feit was, vroegen veel medewerkers van de lokale secretariaten zich nog steeds af wat er nu wel en niet in hun takenpakket zat. We kregen hier toen weliswaar een diaken met verstand van zaken en met veel energie, maar die werd binnen de kortste tijd weer overgeplaatst. En nu... we hebben gortdroge documen-

ten die geen bron - geen inspiratie-bron - zijn voor vrijwilligers.

Nabijheid pastores

Het werkt voor pastores dat ieder zijn of haar eerstaanspreekbaarheid voor een eigen werkveld heeft in deze grote parochie. Zo is er een band op te bouwen met bepaalde groepen vrijwilligers (ouderen, jonge gezinnen, koren, enz., enz.) en hoeven pastores ook niet op alle terreinen evenveel thuis te zijn. Ook in een kleinere gemeenschap kunnen meerdere pastores goed samen werken. Ook per wijk/dorp is er een eerstaanspreekbare pastor. Die wil namelijk ook aanwezig zijn in de vieringen van de zondag. Door het gevarieerde aanbod dat steeds een 'eigen' pastor vraagt (Eucharistie, Woord en Communie, gezinsvieringen, vieringen rondom Eerste Communie) is het voor de teamassistente niet eenvoudig om een pastor met enige regelmaat in een bepaalde kerk te laten voorgaan. Dat bemoeilijkt de verbondenheid van een pastor met een bepaalde gemeenschap.

Is er echt toekomst voor de kerk op locatie

Nou, de heren waren het hierover niet helemaal eens. Kerk op locatie: dat wordt wel spannend in deze tijd.

Veel mensen – oudere vrijwilligers - zijn bezorgd over de komende jaren. Ze zijn bezorgd over hun locale kerk. Het duurt langer voordat de voordelen van de fusie voor iedereen tastbaar worden.

De verbinding van kerk met het dorp brengt ook het risico met zich mee dat er mensen hun stem verheffen die het gebouw te veel centraal stellen. Het gaat bij kerk te allen tijde om inspiratie, om bezieling, om geloof, om mensen... en om God.

Het is dus belangrijk om te blijven zoeken naar mensen in een parochiekerncommissie en in het parochiebestuur die

verbinding zoeken met wat er leeft aan
zorgen en vreugden in een gemeenschap.

Laten we het geloof voorop blijven stellen.

Tot slot: Vraag aan de lezer

Beste lezer, in dit artikel wordt een bepaalde visie op parochie-zijn anno 2018 neergezet door de geïnterviewden. Zij zijn geïnteresseerd in uw reactie op het naar voren gebrachte. U kunt uw reactie sturen naar Peter Derks p.derks@parochieheiligefamilie.nl Dank u wel!

Waar kerk en duin de enige bergen zijn

Door: Frans van Geyt,

1. De visser Andreas

Twaalf kerken, tien parochies. Na eerdere samenvoegingen zijn in 2013 de vijf resterende parochies in West Zeeuws Vlaanderen gefuseerd tot één. Dit proces vroeg tijd, maar was qua pastoraat niet enorm ingrijpend omdat al 15 jaar de parochies een IPV vormden, met één bestuur, één pastoraal team en één gezamenlijk pastoraal centrum. Samenwerking en het gevoel met elkaar kerk te vormen waren al tot een vertrouwd iets geworden. De fusie is dan geen radicale verandering. Op voorstel van onze artistieke pastoor Omèr Gielliet uit Breskens, inmiddels gaan hemelen, is de parochie vernoemd naar Andreas: visser en leerling.

De beleving van de éne parochie proberen we te versterken met gezamenlijke vieringen, lezingen, cursussen, samen eten en samen op stap te gaan.

Gezien de achtergrond van de fusie zou ik, als het over processen van verandering binnen een parochie gaat, me in deze bijdrage willen toespitsen op het gevoerde beleid rond kerkgebouwen.

2. We hebben een kerk, maar we kerken er niet...

Hoofdplaat, een dorp aan de zee, pardon aan de Scheldemonding. Als ik op zaterdagmiddag er in een dienst voorga, kan ik het niet laten om een stukje voor het dorp de auto te parkeren en even de dijk op te lopen en het weids uitzicht op Breskens, Vlissingen, Borsele in me op te nemen, en het buitendijkse pad op te lopen dat bij hoogtij geheel onder water verdwijnt. Terug op de dijk daal ik af, rij onbekommerd langs het katholieke kerkgebouw en ga naar de oude school, nu dorpshuis, om daar te vieren. Voor en na de dienst praten kerkgangers vrolijk

met elkaar, en na de viering wordt de ruimte in de vroegere staat teruggebracht. De vieringen zijn goed bezocht; een keer per maand vieren, zingen, brood delen. Het is goed zo. En in het vroegere kerkgebouw werkt nu een jong koppel ijverig aan de verbouwing om er te gaan wonen en tegelijk een gasthuis te zijn. Ja echt, het is goed zo: de mensen vieren in een kleinere, meer aangepaste ruimte en het kerkgebouw blijft behouden en krijgt een nieuwe functie. Wie had er op meer durven hopen?

De katholieke mensen uit Hoofdplaat zijn intensief bij het hele proces betrokken geweest, ook bij de plechtige en indruk-

wekkende wijze waarop zij in hun kerk een laatste keer gevierd hebben en symbolisch een aantal spullen naar buiten hebben gedragen. Een vergelijkbare gang is er op meerdere plaatsen geweest. Onlangs bij een vrijwilligersavond voor de parochiekern Noord, waaronder Hoofdplaat valt, zei ik ter opening in een licht cabaretse tekst:

Hoofdplaat heeft een kerk, maar we kerken er niet..

IJzendijke heeft een kerk, maar we kerken er niet..

Biervliet heeft een kerk, maar we kerken er niet..,

want nu, nu,

nu vieren we in protestantse huizen: in Biervliet in die oude kerk met bijzondere ramen; in IJzendijke, de Mauritskerk, en in Hoofdplaat gaan de gelovigen, zelfs al zijn ze op leeftijd, terug naar school.

Ja, naast het oude schoolgebouw in Hoofdplaat kerken we in twee (van oorsprong) protestantse kerkgebouwen, eerbiedwaardig van leeftijd en mooi om te zien. Een uitnodiging om de oecumene nog verder te versterken. Het toont aan dat er geen vast model is wat overal opgelegd kan worden, je moet vooral ter plekke nagaan wat kansen en (on)mogelijkheden zijn. Waar de kerk gesloten is, en het kan met genoeg draagvlak, willen we een of twee keer per maand in het weekend ter plaatse blijven vieren in een andere locatie.

Naast de drie genoemde dorpen, zijn er binnen de parochie heilige Andreas kerkgebouwen gesloten in Slijkplaat, Groede en Eede, plaatsen waar nu geen katholieke vieringen meer zijn. Voor Slijkplaat en Groede is een herbestemming voor het gebouw gevonden; in Eede loopt het proces van verkoop nog.

In Sluis – drukke winkelstad – wordt de optie onderzocht om het kerkgebouw

gedeeltelijk te herbestemmen, en er tevens een kapelfunctie in te behouden. In Aardenburg, Breskens en Oostburg blijven kerkgebouwen open, en dat geldt voorlopig ook voor Schoondijke. Daarnaast is er de Strandkerk in Cadzand waar gedurende het seizoen, vanaf Palmzondag, elke zondag er voor toeristen een viering is.

Al deze plaatsen die ik hier vermeld, zeggen u mogelijk niets; het maakt u wellicht nieuwsgierig om een keer West Zeeuws Vlaanderen te bezoeken – dat platteland waar kerk én duin de enige bergen zijn.

3. Neem de tijd, durf te besluiten en zie kansen.

Dit proces van besluitvorming, overleg, kerksluiting en de beslissing van hoe dan verder te gaan, is over vele jaren gelopen. Ja, het is belangrijk om de tijd te nemen voor besluiten die je wél moet aangaan; geen besluit nemen is niet een reële optie. Pas als je weet hoe de toekomst in te gaan met je gebouwen, ontstaat er ruimte voor beleid en investeringen. Alles op z'n beloop laten betekent achteruitgang en ontmoediging.

In mijn ogen zijn dit twee belangrijke factoren: je moet de tijd nemen én je moet besluiten durven nemen. Niet van bovenaf gedropt, maar in goed overleg met de plaatselijke gemeenschappen. Voor mij, maar ik ben in deze een ouderwets dier, zijn team en bestuur primair dienende ten opzichte van de mensen waarvoor zij zich in proberen te zetten.

In beleid proberen team en bestuur zowel recht te doen aan de plaatselijke geloofsgemeenschap als aan de ene parochie. Er zijn activiteiten die kaderen in samen de ene parochie te vormen; tegelijk oog hebben hoe de plaatselijke binding versterkt kan worden. In Aardenburg accentueren we bijvoorbeeld het bede-

vaartkarakter met bedevaartdiensten; gastvrijheid voor groepen van buiten; een openlucht mis half augustus en een fiets-tocht langs kapellen; een uitwisseling met een parochie in Brugge.

Beleid is zien waar mogelijkheden zijn en ook erkennen waar dat niet of minder het geval is.

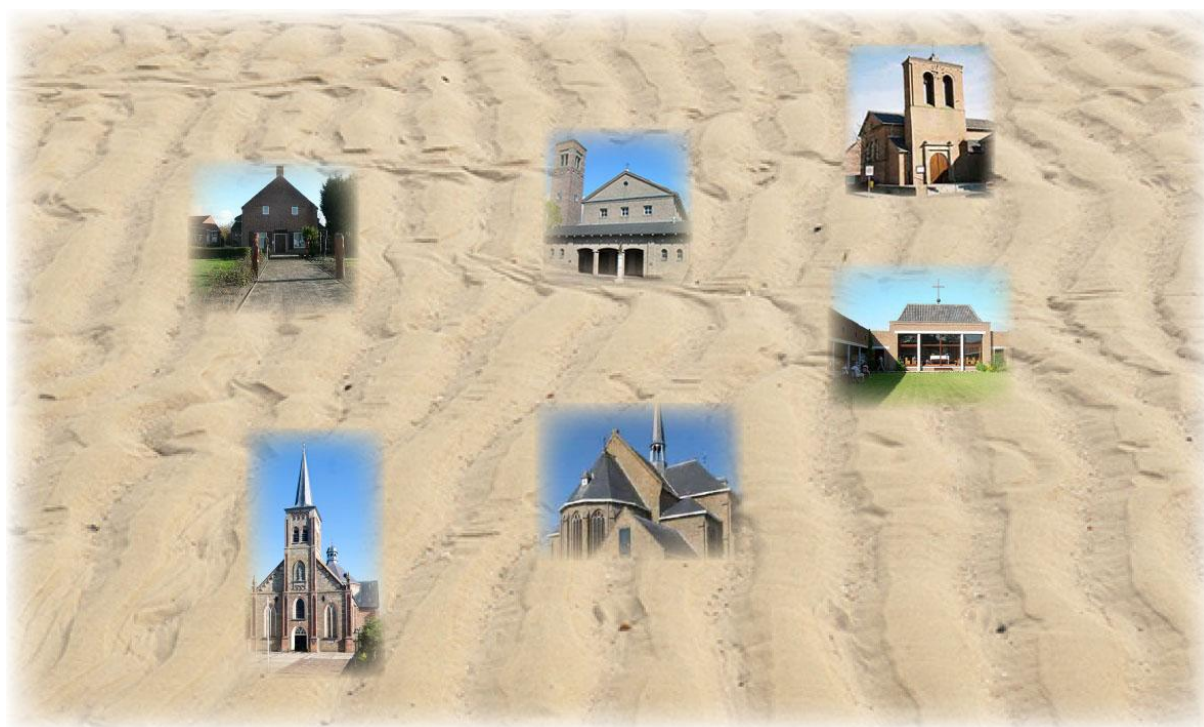
Met een zekere regelmaat bezoeken bestuur en team al de verschillende plaatsen om elkaar te ontmoeten, wederzijds informatie uit te wisselen en te spreken over kansen voor de toekomst.

4. Kijken om te ontdekken wat je nog niet weet.

Ik pleit vooral voor een pragmatische en open insteek bij dit soort processen. Durf eerst te kijken en in gesprek te gaan om zo tot visie en besluit te komen, en niet

omgekeerd dat er één model is dat overal toegepast moet worden. Geen uniformiteit maar pluriformiteit. Elke parochie en regio is toch weer anders; wat op de ene plek werkt, is in een andere context niet verstandig.

Daarom is het wenselijk dat de leiding van een bisdom verantwoordelijkheid durft te geven aan het team en bestuur van een parochie in de veronderstelling dat zij plaatselijk de situatie goed kunnen inschatten en dat zij op een zo verstandig mogelijke wijze omgaan met vragen en beslissingen die zich voordoen. Immers in al deze processen geldt wat – aldus de dichter Kopland – ook voor schrijven opgaat: het is ontdekken wat je nog niet wist. Je weet het niet bij voorbaat. Daarom: durf te kijken en te luisteren!

Zoeken naar wat niet gekend wordt

door: Wiel Hacking

Recensie: Erik Borgman, *Zielen winnen. Op zoek naar kerk buiten de gebaande paden*⁵

De ondertitel van het boek doet vermoeden dat het een vervolg zou kunnen zijn op het geschrift dat Borgman eerder publiceerde: *Waar blijft de kerk? Gedachten over opbouw in tijden van afbraak*⁶. Nou staat de positie van de auteur als hartstochtelijk verbonden met de katholieke kerk wel buiten kijf. In *Zielen winnen* belijdt hij immers niet alleen zijn overtuigd toebehoren tot de dominicaanse traditie en spiritualiteit, maar hij volgt met zijn beschouwingen in grote lijnen ook de het ritme van het kerkelijke jaar. Daarbij zoekt hij voortdurend de bijbelse fundamenteën voor zijn waarnemingen en inzichten. Vanuit die bewuste gekozen positie *in de kerk* onderzoekt Borgman echter duidelijk de signalen van evangelisch leven binnen *en buiten* de als gangbaar aangenomen grenzen van de katholieke kerk.

Maar meer nog dan een boek met een kerkelijk karakter is het jongste geschrift van deze theoloog wat mij betreft vooral een boek met een spirituele inslag. Dat komt niet alleen doordat veel van zijn beschouwingen zijn gebaseerd op eerder gehouden preken, overwegingen en lezingen. Maar het is met name omdat het belangrijkste onderwerp van het boek, de ziel, te proeven is in de leegte van de spaties en witregels. Vooral daar. Want de ziel beschouwt Borgman als de 'ruimte van gelijktijdig weten en niet weten wie we zijn' (17).

5 Baarn/Antwerrpen 2017
6 Adveniat 2015

De ziel is de plaats waar het verlangen naar God en de onmogelijkheid om dit verlangen in het aardse leven te vervullen samen komen. Juist vanwege dit onvervulbare, maar ook onstilbare verlangen is 'de vrijheid van de ziel ... de vrijheid in te gaan op wat zich aandient, je te laten bepalen door wat je overkomt'⁷ en je zo op ongekende en onvoorspelbare wijze te laten omvormen en vernieuwen.' (18)

In vijftientig hoofdstukken snijdt Borgman vele onderwerpen aan, die als vraag, als inzicht of als waarneming het huidige denken over kerk en geloof bepalen. Religieus leven, Gods ultieme verbondenheid met mensen, hoop, Maria, Godverlatenheid, de betekenis van Petrus en Paulus – het zijn slechts enkele van de vele thema's die aan de orde komen. Voor mij het meest verrassende en inspirerende was wel het hoofdstuk (toevallig ongeveer in het centrum van het boek?) over de verborgen schat in de akker. Met een verwijzing naar wellicht de kortste parabel uit de evangeliën (Matteüs 13,44) merkt de schrijver op, dat de man die de kostbare parel in de grond vindt niet enkel de schat koopt, maar de hele akker. Hij concludeert: 'Het rijk der hemelen is blijkbaar niet los verkrijgbaar, maar alleen als verbonden met de wereld. ... De parabel van de schat in de akker zou dan suggereren dat de wereld is gekocht met het oog op de schat die erin verborgen ligt.' (129) Als ik Borgman goed versta, dan zou dit erop neerkomen dat we 'het heilige in het alledaagse'⁸ moeten zoeken en niet in de hoogverheven maar onbereikbare regionen van ons bestaan.

Behalve heel inspirerend is dit boek van Borgman ook een zeer persoonlijk geschrift. Ik zou zelfs de stelling aandurven, dat hij met zijn overdenkingen ook op zoek is naar zijn *eigen* ziel. In het nawoord getuigt hij daarvan door notities vrij te geven van een retraite die hij hield in 2014 en die veel voor hem betekend heeft. Het verhaal van de storm op het meer (Matteüs 14,22-33) is een eyeopener geworden: 'Ik herken in mijn eigen leven een veelheid van omstandigheden die lijken op die van Petrus die wegzinkt. Vaak vergeet ik dan echter dat ik daar ben omdat ik gevraagd heb daar geroepen te worden en daar ook geroepen ben. Ik kan dus ook gerust om hulp vragen, want Hij komt, in wat niet te onderscheiden is van de chaos van storm en golven, mij tegemoet: "Wees niet bang, ik ben het" (Matteüs 14,27). ... Zo worden situaties van pijn en angst en vertwijfeling dat het allemaal voor niets is, doorlicht als bij uitstek situaties van navolging en manieren om de nabijheid van Gods Gezalfde en diens redding te ervaren.' (242v)

Het is juist deze houding van principiële ontvankelijkheid, ook en *vooral* in uitzichtloze en wanhopige omstandigheden, die het mogelijk maakt om te 'leven van wat komt'. En het is deze ontvankelijkheid voor Gods genade, die kerkmensen kan helpen om door donkere, verwarrende en angstige tijden heen het uitzicht en de hoop te laten behouden op het ultieme visioen: Gods koninkrijk, dat *in* deze wereld aanwezig is als de schat in de akker.

7 Hiermee verwijst Borgman naar zijn *Leven van wat komt. Een katholiek uitzicht op de samenleving*, Utrecht 2017

8 Zie mijn beschouwing op <https://onderstebovengaan.blogspot.com/2015/04/het-heilige-in-het-alledaagse.html>

Periodikelen?

door: Frans Vermeulen

Perikelen met onze periodiek? Nou...nee, maar er verandert wel wat!

De redactie en de bestuurscommissie van de VPW-Breda dachten aan de mogelijkheid om per 1 januari 2019 de periodiek onder te brengen in de nieuwsbrief die intussen al jaren viermaal per jaar digitaal onder de leden wordt verspreid. Een goede mogelijkheid.

De kwestie is dat we in elk geval ophouden met thematische edities. Als we doorgaan dan moet het blad een variëteit aan interessante bijdragen zijn van collega's, parochianen en anderen, actueel en betrokken. En daarnaast zou de redactie ook wel eens van samenstelling mogen veranderen. Uitbreiding zou welkom zijn. We roepen daarom collega's op zich te melden om lid te worden van de redactie.

Een sterk argument om door te gaan is dat de ervaringen van collega's en parochianen onder de radar dreigen te komen als we stoppen. Het officiële gezicht van het bisdom wordt steeds sterker onder de aandacht van de parochies gebracht. Geen probleem, het kan en mag, maar de stem van de individuele gelovige mag wat ons betreft ook gehoord blijven. Dat hangt echter helemaal af van de scribenten, niet van de redactie en niet van de bestuurscommissie. We gaan dus een doorstart proberen. Maar dan moet het verzamelen van bijdragen wel een stukje gemakkelijker worden.

Beste scribenten,

Laat eens wat van je horen! Artikelen, fris van de lever, zijn meer dan welkom.

In september komt de derde editie van onze periodiek uit. Pak de pen of start je computer op en schrijf, schrijf, schrijf! Bijvoorbeeld over wat je aan oecumene meemaakt. Niet wereldwijd, maar hier in ons bisdom. Ben je lid van een Raad van Kerken, voortdurend onderbelicht in de media, nauwelijks vermeld in de berichten van de parochies? Doe je mee met oecumenische vieringen of vermijd je die juist? Ga je wel eens naar een viering met een heel ander liturgisch patroon? Zit je wel eens tenenkrommend naar een preek te luisteren? Laat het weten. Die individuele stem is zó belangrijk, jouw eigen stem!

Tot 31 augustus kun je kopij inzenden.

Frans M. Vermeulen
Florahove 24
4702 EZ Roosendaal
fdvermeulen@home.nl